

נא לשמור על קדושת העלון
אין לקרוא בשעת התפילה.
מומלץ לקרוא בשולחן שבת!

לע"נ מורנו ורבנו הגאון ר' עובדיה יוסף בן ג'ורג'יה

בס"ד גיליון: 1214

הדלקת הנר: 19:27 צאת השבת: 20:33 רבינו תם: 21:18 (לפי אפיק ת"א),
הפטרת השבוע: ויפתח הגלעדי (שופטים יא).

אוצרות הפרשה

פרשת "חקת"

"המן הסלע הזה נוציא לכם מים" [כ, י].

בפרשתנו מוזכרת אחת הפרשיות הסתומות שבתורה. פרשה שאלמלי נכתבה, מי יכול היה להעלותה על דעתו. פרשת חטאו של האדם המושלם, איש האלוקים זכותו תגן עליו, משה רבינו אבי הנביאים. במה חטא? כל המפרשים דנים בכך, כל אחד ופירושו. רבינו חננאל זצ"ל, מראשוני רבותינו הראשונים, אשר "כל דבריו דברי קבלה", כתב שהטענה כנגד משה רבינו, הייתה על אמירתו: "המן הסלע הזה נוציא לכם מים". טענה כנגד המילה "נוציא". השתמע ממנה, כאילו זה מופת ונס של משה רבינו. משום שהוא לא ייחס את הנס לקדוש ברוך הוא, ולא אמר: "נוציא ה' לכם מים!" ועל כך, נענש... ובאיזה עונש!

ארבעים שנה הוא סובל ונושא במשא העם כאשר יישא האומן את היונק, ובהגיעו אל מפתן הארץ המובטחת לא יזכה לבוא אליה! תקט"ו תפילות התפלל, כמניין "ואתחנן", ולא נענה! ומדוע? בגלל מילה אחת. בגלל שהשתמע ממנה, כאילו הוא נוטל את הקרדיט לעצמו. והרי הנס הוא של הבורא יתברך, ואם הוא מייחסו לעצמו הריהו כנהנה מן ההקדש, כמועל בקדשים!

חז"ל מספרים, שכאשר שלמה המלך עליו השלום בנה את בית המקדש וביקש להכניס את הארון לבית קודש הקודשים, נסגרו בפניו השערים. התפלל, ואמר: "שאו שערים ראשיכם, והנשאו פתחי עולם, ויבוא מלך הכבוד". הוא התכוון לקדוש ברוך הוא, ללא ספק. יצאה בת קול ושאלה: "מי זה מלך הכבוד?" ושלמה המלך אמר: "ה' עזוז וגיבור, ה' גיבור מלחמה". והשערים ביקשו לבלעו, ליפול עליו! ומדוע? הרי זה כאילו אמרו לו: אל תענה בצורה עקיפה, אל תניח למישהו לחשוב שהתכוונת לעצמך. אמור בפירוש, ובפה מלא: "ה' צבקות, הוא מלך הכבוד סלה!"... גם בזמנינו, רגילים אנשים לומר האחד לשני: "כל הכבוד!" טעות היא זו. כל הכבוד מגיע רק לקדוש ברוך הוא, מלך הכבוד!

כאשר המלאכים נשלחו להפוך את סדום ועמורה, האיצו בלוט לבוא איתם מהר, "כי משחיתים אנחנו את המקום". אנחנו? אתם משחיתים? והלא הקדוש ברוך הוא המעניש!

וחז"ל מספרים שהם קיבלו משום כך "צו גירוש", ולא חזרו למחיצתם אלא בימי יעקב אבינו!!!

יוסף הצדיק ידע סוד זה. כאשר יצא מבור הכלא והובהל אל פרעה, ופרעה מחניף לו ואומר: "שמעתי לאמור, כי תשמע חלום לפתור אותו", הוא מסתייג ומכריז: לא ולא, "בלעדי!!! אלוקים יענה את שלום פרעה!" מספרים על אדם כשרוני ומבריק, בעל ידע עצום, ראש מלא פטנטים, ומזל – שלא נדע, כל מה ששלח בו יד קרס ונכשל. זה תיסכל אותו. אדם מוכשר כמוהו, איפה הצדק? הלך, ושפך את ליבו בפני השרף מקוצק זצ"ל.

אמר לו השרף: מה לך מתפלא, הלא מקרא מפורש הוא: "לא לחכמים לחם!" קרא האיש ואמר: "נכון רבי, אבל זאת שאלתי, מדוע לא לחכמים לחם? למה הם מקופחים, רק משום שהם חכמים?"

ענה השרף: "פשוט מאוד! הבורא יתברך אומר לו: בני, אתה חכם? אז תדאג לעצמך..." הבה, נדע, שחוכמתנו תושיע אותנו רק אם הקדוש ברוך הוא יעזור לנו. נדע שהוא הפועל והוא העושה. לו צריך להודות ולו לשבח!

מעשינו שלנו, נזקפים כל כולם לשבח הבורא יתברך: "השמר לך פן תשכח את ה' אלוהיך..." ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החייל הזה. וזכרת את ה' אלוהיך, כי הוא הנותן לך כוח לעשות חייל!" הרי כאן מצוות לא תעשה מן התורה, לייחס ולנכס לנו את ההצלחה.

לא זו בלבד, אלא שכאשר עלינו להכיר טובה לאדם על מפעלו, והכרת הטוב מוחלטת היא, עלינו לדעת ולהודיע שהכרת הטוב הראשונית היא לבורא יתברך, שגלגל זכות על ידי זכאי. וכמו שאמרו במדרש, שכאשר מלכי צדק (הוא שם בן נח) מלך שלם (ירושלים) קידם את פני אברהם אבינו בשובו ממלחמת המלכים, ואמר: "ברוך אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ, וברוך אל עליון אשר מיגן (הסגיר) צריך בידך" והקדים ברכת אברהם לברכת קונו, ניטלה ממנו הכהונה! דוד המלך, לעומתו, כשהכיר טובה לאביגיל ששכנעה אותו שלא לנקום בנבל הכרמלי, אמר לה: "ברוך ה' אלוהי ישראל אשר שלחך היום הזה לקראתי, וברוך טעמך וברוכה את, אשר כיליתיני (מנעתני) מבוא בדמים" (שמואל א) – בסדר הזה!

וסיפרו לנו חז"ל, שכאשר ארע לחזקיהו המלך נס מופלא, והשמש נסובה אחורנית כדי לתת לו אות על החלמתו הקרובה, עוררה נסיגת השמש פליאה בכל העולם, ובלאדן מלך בבל שלח לחזקיהו איגרת ומנחה. את איגרתו פתח במילים: "שלום למלך חזקיהו, שלום לעיר ירושלים, שלום לאלוה הגדול". ראה זאת נבוכדנצר סופר המלך, ותמה: "קוראים לו אלוה גדול, וכותבים שמו לאחרונה?" הלך ושינה את הסדר, העמיד שמו של הקדוש ברוך הוא בראשונה – וזכה למלכות! (מעייין השבוע).

"וילחם בישראל וישב ממנו שבי... וישמע ה' בקול ישראל" [כא, א-ג].

השאלה המעניינת שלפנינו התעוררה באחד מימי המלחמה בצפון הארץ בשנת תשפ"ד. ראובן הנו בעל מטע של מנגו באחד מישובי הצפון. לאחר פרוץ המלחמה, היו חסרים לבעלי המטעים פועלים, וראובן חפש פועל שיצטק בקטיף מנגו שלו. הגיע בחור בשם שמעון והציע את עצמו לעבודה. ראובן הודיעו כי הוא מוכן לשלם על עבודת קבלנות של קטיפת פירות המנגו, סכום נאה של ששת אלפים שקלים, ושמעון הסכים להצעתו.

לרפואת מייקל בן פריבה הי"ו, יוסף בן תמר הי"ו, ישראל בן זינט הי"ו, מרדכי בן שרה הי"ו, אוראל יהודה בן אסתר הי"ו, מיכל אפרת בת דיאנה הי"ו, נדב חיים בן אירית הי"ו.

ביום הראשון לעבודה (שאמורה היתה להמשיך כששה ימים), טרם הגעתו למפעל, פנה שמעון אל חמשה מחבריו, וספר להם על מצוקת בעלי המטעים בצפון ה"בוער", שפרותיהם עלולים להרקב על העצים, מפני המחסור בכח אדם לנכח ירי טילים ושלחת פטבמ"ם מלבנון.

"אחי ורעי, אהובי ונקירי", פנה אליהם שמעון, "מצוה גדולה להתנדב ולהטות כתף במאמץ וביגיעה, למען אחינו בשרנו, וכדי להציל את ענף החקלאות בצפון! חזקו ונתחזקה בעד עמנו ובעד ערי אלקינו!"

החברים התרגשו והשתכנעו מהדברים. הם החליטו לשנע מתניהם ולסיע במלאכת הקטיו, מבלי שידעו שחברים שמעון משתכר פיארות מכל הענין... ובכן, ששת החברים עבדו כצוות מיומן במרץ ובזריזות. תוך יום עבודה אחד, מלאכת הקטיו השלמה, וכל פרות המגו בכר הנחו בארנזים!

עכשו מגיע שמעון אל בעל המטע ראובן ודורש את שכרו... ראובן, שבינתיים נודע לו אודות החברים המתנדבים, סרב לשלם את הסכום וטען: "לאחר שהחברים שלך באו לעבד בהתנדבות, והעבודה הסתיימה בתוך יום אחד בלבד, איני חייב לשלם לך סכום כה רב, אלא ששית ממנו".

שמעון טען כנגדו: "העבדה שקבלתי עזרה במלאכה, אינה פוטרת אותך במאומה! עליך לשלם לי את מלוא הקסף!" מאחר יותר, חמשת חבריו של שמעון, גלו את האמת... נודע להם שלשמעון הבטח שכן נאה עבור העבודה, וכעת הם תובעים ממנו: "נצלת את תמימותנו ושכנעת אותנו במרמה לבוא להתנדב, בו בזמן שכונתך היתה להיטיב עם עצמך... עליך לשלם לנו על העבודה!"

שמעון טען כנגדם: "לא הוצאתי מלה אחת של שקר; זו באמת זכות גדולה לסיע בקטיו מטעני ארצנו, בפרט בשעה כה קשה". אך החברים לא השתכנעו: "כונתך האמתית לא היתה להיטיב עם בעל המטע ולא עם ענף החקלאות, אלא לגרוף לכיסך רוח נאה על חשבון עבודתנו!" עם מי הדין?

תשובה

א) באשר לנדון שכרו של שמעון מהמעסיק ראובן - הנה הגם ששמעון השלים את עבודת הקטיו די בקלות, בכל זאת הוא זכאי למלא שכרו, כי הוא למעשה נחשב לקבלן שתפקידו היה להביא לתוצאה - קטיו המגו, והוא פעל וטרח לאסוף עובדים, והיה אחראי לפקח על בצוץ המלאכה בשלמות. ואם השלים את עבודת הקבלנות שהטלה עליו ביום אחד במקום בששה ימים, יש בך רק טובה עבור ראובן, ואם כן מדוע שלא ישלם את מלוא השכר... (וראה מגיד משנה ה"ל שכירות ט-ו).

ב) באשר לנדון שכרם של חמשת חבריו של שמעון ה"מתנדבים" - יש לקבל את טענתם, שכן שמעון הטעה אותם בכך שספר להם שמדבר בחסד, ולא גלה להם שהוא עצמו זוכה לשכר הגון מבעל המטע תמורת העבודה שהטלה עליו, ושכונתו האמתית בדברי השכנוע כלפיהם, היתה שיבואו לסיע לו בקבלנותו, כדי שישלם את המלאכה בזמן קצר ומבלי להתנגע. ואילו ידעו החברים כי זו פונתו, סביר להניח שלא היו מוכנים להתנדב. כך שהסכמתם לעבד ללא תמורה, נחשבת להסכמה בטעות ובטלה, וממילא צריך שמעון לשלם להם עבור עבודתם.

אמנם לא נתן לחיב את שמעון לתן לכל אחד מהם ששית מהשכר שקבל מראובן, כי בפעל לא היתה בין שמעון לחבריו קציצת שכר שפזו. ומבאר בפוסקים שכאשר הפועל נשכר לעבד ללא קציצת שכר, יש לשלם לו כפחות שבפועל (ראה רמ"א ח"מ סי' שלב ס"ד, סמ"ע שם סק"א, וחדושי הגרע"א ב"מ עה:), ולכן ישלם שמעון לחבריו כפי שעור השכר המינימלי שמשלמים לפועל עבור מלאכת הקטיו.

לסכום: א) ראובן ישלם לשמעון את מלוא השכר שהבטיח לתן לו. ב) שמעון ישלם לחבריו כפי השכר המינימלי שמשלם לשלם עבור עבודתם (אחת שאלת).

"אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו" [כא, לד]. הציפור והים.

יש משל במדרש שעלול להביא לייאוש, ולהתייאש הרי אסור; המשל בציפור שבנתה קן על שפת הים. בא גל ענק ושטף את הקן. כעסה הציפור והחליטה לנקום בים. לייבשו. לקחה במקורה טיפת מי ים, ושפכה לחול. שאבה עוד טיפה, ושפכה לחול... הציפור ודאי מתה מזמן. הים, עד כמה שראינו לאחרונה, עדיין מלא...

גל של משטמה ועוונות, גל של הטמעה וכפירה, עלה ושטף את עולי יהדות המזרח. שלושת אלפי שנות יהדות מושרשת, מסורות מפוארות, מורשת נפלאה, מנהגים והליכות, נשטפו בגל של "כור היתוך" מתנשא, של "אנחנו יודעים מה טוב עבורכם". אתם הפראים ואנו המתורבתים, אתם הבורים ואנו המלומדים. אתם המחזיקים באמונת אבות ואנו היוצרים עם חדש, תרבות חדשה. בא הגל ושטף את הקן, עם הגוזלים הרכים. הטבעים! בתי הסוחר מלאים בגוזלונים.

זה לא היה במרוקו, לא בתוניסיה, לא בלוב. לא בפרס ובעירק, לא בארס צובא ובטורקיה, לא בתימן ובעדן. בנינו לא היו שם גנבים ושוודים, לא פושעים ורוצחים. לא סוחרים בסמים. ישרי דרך היו, טהורי לב וזכי מעש. טובים בשמיים וטובים לבירות. נהנים מיגיע פיהם, נשמעים לרבותיהם, שלמים עם עצמם, עם משפחתם, עם קהילתם, עם אלוהיהם. בא גל, ושטף את הקן המשפחתי, הרס ולא חמל! היכן הליכוד המשפחתי, העם המשפחתי החם, הכבוד ההדדי? היכן כיבוד ההורים, נשיקת ידיהם, הרכנות הראש לברכה? היכן כיבוד הזקנים, הידור פניהם בהערצה? ים החילוניות, ים הריקנות, ים התווה הנבוב, תרבות הכלום, בא ושטף!

באה הציפור, אם האפרוחים, ומבקשת... לייבש את הים! את ים החולין, ים החילוניות. להציל את האפרוחים, להשיבם אל חוף המבטחים. מה כוחה של הציפור? לייבש טיפה, ועוד טיפה - והים כה גדול ורחב ידיים, על מעמקי מצולותיו וגובה גליו! במה מייבשים את המים הזידונים (תהלים קכד, ה)? בייסוד שיעור תורה, ועוד אחד. בהקמת בית כנסת, ועוד אחד. ועוד אחד, ועוד אחד. ולא פעם מתגנבת המחשבה: טיפה ועוד טיפה, שיעור ועוד שיעור - כלום אלו ייבשו את הים! את התשובה מצאנו בפרשת השבוע. משה רבינו עליו השלום יוצא למלחמה כנגד עוג מלך הבשן. עוג, שעקד הר בן שלוש פרסאות ונשאו לראשו, לקבור תחתיו את כל מחנה ישראל, חלילה (ברכות נד ע"ב). מה כוחו של משה רבינו כנגדו? כנגד נפיל ענק, גורד שחקים אנושי! הרי זו שאלתנו.

וה' מצווה: "אל תירא אותו, כי בידך נתתי אותו!" הכיצד? מספרים חז"ל (ברכות נד ע"ב): ראשית, ההר העצום ירד עד לצווארו של עוג. הוא היה לענק עיוור, חסר ישע, אובד דרך. הרי זו ממש תסמונת התרבות המערבית המבולבלת, התוהה, האובדת! ושנית: "משה, כמה גובהו - עשר אמות. נטל כידון בן עשר אמות, וקפץ עשר אמות, והיכה את עוג בקרסולו - והרגו". ראית אדם שמת מדקירה בקרסולו? נפיל שמת מדקירת מחט? ודאי שלא. אבל זו הנהגת הבורא עימו: אתם עשו את שלכם - ואני אשלם: "אקרא לאל גומר עלי" (תהלים נז, ג), אני אגמור בעדכם (תהלים קלח, ח)... אתם תפרשו רשת שיעורי תורה - אני אחולל את המהפך, אביא את הגאולה! (מעייני השבוע).

זכות הלימוד בעלון זה תהיה לעילוי נשמות: ר' נוראל חזני בן מרים ויעקב ז"ל, לע"נ מרת מוניה חזני בת כורשיד ז"ל, לע"נ מרת פארי בת מוניה ז"ל, לע"נ ר' עזיזלה בן שרה ז"ל, לע"נ מרת מנסורה בת כשור ז"ל, לע"נ יוסף בן הלל ז"ל, לע"נ אליהו בן אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן ליבה ז"ל, לע"נ ברוך בן כאדה ז"ל, לע"נ אהבה פזיה בת פרח ז"ל, לע"נ טובה בת כורשיד ז"ל, לע"נ מסעוד בן פרח ז"ל, לע"נ אלהם בת שהנ ז"ל, לע"נ דוד בן רבקה ז"ל, לע"נ אהוד בן אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן מרים ז"ל, לע"נ מרים בת שמה ז"ל, לע"נ אברהם בן סולטנה ז"ל, לע"נ רבי שלום מאיר בן מרדכי ז"ל, לע"נ לי כהן בת פולין ז"ל, לע"נ משה בן רינה תחיה ז"ל, לע"נ שמואל בן קדינה ז"ל, ועל"נ כל נפטרי עם ישראל.

למעוניינים בהפצת העלון: 03-5592523. לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: otzarot.hparasha@gmail.com